

The primary individual experience is an activity. This activity, already in the perception itself, is so constituted that it is at one and the same time both causal and final. In the experience there is no difference between »is« and »ought«. It is quite irrelevant to consider one side of the experience, for instance, finality, as an illusion and mean that causality corresponds to »reality«. Every valuation of this kind is without foundation and only leads to dogmatism.

The question of the abolition of punishment must lead to a conception of the individual, according to which causality and finality are equally valid. The measures must be based on an experience in which »is« and »ought« coincide. That is the way out from restrictive differences of opinion revealed to us by psychology and epistemology.

Om Tilladeligheden af Foretagelse af Narcoanalyse i Retspsykiatrien.

Af Statsadvokat JØRGEN TROLLE.

Foran i nærværende Tidsskrift 1949 p. 195 ff har Professor *Erik Strömngren* givet en Oversigt over Narcoanalysens Væsen og Muligheder og draget visse Konklusioner m. H. t. Spørgsmaalet om Berettigelsen af dens Anvendelse i Retspsykiatrien.*)

Da den Løsning, som Professor Strömngren skitserer, paa mange Maader forekommer mig for let og ikke tager Hensyn til Spørgsmaalene i hele deres Bredde, skal der her — med alt det Forbehold som maa udvises over for noget Nyt af en saa ekstraordinær Karakter, som der her er Tale om — gøres nogle foreløbige Betragtninger gældende.

Jeg udskiller først Spørgsmaalet om Metodens Anvendelse i Psykiatriens Tjeneste. Det er af ren lægevidenskabelig Interesse og berører som en Sag, der alene angaar Lægerne og deres Patienter, ikke direkte Juristerne, hvis Interesser alene knytter sig til Anvendelsen inden for Retspsykiatrien og Strafferetsplejen.

Her opstaar straks to Hovedspørgsmaal, som ikke er uden Forbindelse med hinanden, men som er af vidt forskellig Natur. Det første Punkt er Metodens Paalidelighed og Problemet om, hvor langt den

*) Spørgsmaalet er ogsaa behandlet af Professor *Harwitz* i Politikens Kronik for den 7. September 1949.

praktiske Brugbarhed rækker. Dette Spørgsmaal er af ren praktisk Art og vil kunne besvares gennem den Erfaring, der vindes. Men de Resultater, man kommer til, kan naturligvis i større eller mindre Grad komme til at influere paa den Stilling, man maa tage til det andet — og ulige vanskeligere — Problem, nemlig om Forsvarligheden af at bruge Metoden og dens Resultater i den retlige Psykiatri og Straffereplejens (evt. den borgerlige Retsplejes) Tjeneste.

Dette sidste Spørgsmaal, der er af en meget dybtgaaende, principiel Karakter, deler sig igen i 2, som nok er af noget forskellig Natur, men som er saa tæt forbundne, at det i Praksis vil være vanskeligt at holde dem ude fra hinanden, nemlig p. d. e. S.: Kan eller bør Metoden og dens Resultater anvendes *som Bevis* i Straffesager? og p. d. a. S.: Kan Resultaterne anvendes som Grundlag for den lægelige Diagnose, som i Straffesager anvendes, ikke som Bevis, men *som Vejledning*, naar Beslutning skal tages om, hvilke Foranstaltninger — Straf eller Særbehandling af den ene eller anden Art — der bør anvendes paa en Forbryder for at naa det bedst mulige Resultat m. H. t. den skyldige Forbryders Forbedring?

Jeg skal først gøre op med den mindre vanskelige Del af den Række Spørgsmaal, som opstaar her, og som berøres af Professor Strömngren.

A. Det synes, som om Metoden kan anvendes til at forstærke Hukommelsen for en Del af Dagliglivets smaa Oplevelser, som det normale Menneske glemmer, men som senere kan faa Betydning. Det kan under en Straffesag være af Interesse at fremkalde Oplevelser, som et Vidne har haft, men ikke nu kan huske. Det maa her understreges, at selvom det idag er en Pligt at vidne og som Vidne meddele alt, hvad man ved, maa det dog vist være klart, at ingen kan tilpligtes at underkaste sig den Behandling, der her er Tale om, uden sit Samtykke. Men hvis et saadant gives, skulde der næppe være principielle retlige Betæneligheder forbundet hermed.

B. Noget mere vanskeligt er straks det næste Spørgsmaal, nemlig hvorledes det stiller sig, hvis der er Tale om en mistænkt. Det ligger nær, som jeg forstaar, at Professoren gør det, at slutte, at Metoden maa kunne anvendes, hvis den paagældende anmoder derom. Men det maa ikke overses, at Overgangen fra de Tilfælde, hvor en saadan mistænkt anmoder indtrængende eller blot anmoder om at blive underkastet Narcoanalyse, til dem, hvor en saadan bringes i Forslag over for ham, og hvor han samtykker, eller hvor der enten direkte eller blot

gennem den faktiske Situation lægges et mere eller mindre stærkt Pres paa ham, er ganske vag.

Og derefter dukker den næste Vanskelighed op, nemlig hvordan man skal eller kan fortolke dens Holdning, som ikke vil fremsætte en saadan Anmodning, eller som kategorisk stiller sig afvisende over for ethvert Forslag i denne Retning.

C. De største Betæneligheder kommer dog frem, naar Talen er om den egentligt Sigtede i en løbende Straffesag. Under den politimæssige og retlige Behandling dukker alle de samme Spørgsmaal op, som er nævnt under B, men de er, naar der er Tale om den egentlige Sigtede, af en meget forøget Alvor.

Principielt mener jeg, at Lægerne under den psykiatriske Observation bør betragte Skyldspørgsmaalet som sig uvedkommende. Men hvis man uden Hensyn hertil drøfter, hvilke Muligheder Lægerne har, saafremt de under Observationen vil foretage en Narcoanalyse, hvis Resultat kan kaste Lys over Skyldspørgsmaalet, vil det ses, at der er flere Alternativer:

1) Lægerne kan ganske afvise at anvende Narcoanalyse paa en saadan Sigtet — uanset om han ønsker det. — Om at anvende den mod hans Ønske mener jeg ikke, at der kan være Tale.

2) De kan anvende Metoden, men holde Resultaterne skjult for Omverdenen og de retlige Myndigheder, uanset i hvilken Retning de gaar.

3) De kan anvende Analysen og meddele Resultatet, hvis det er til den Sigtedes Gunst, men holde det hemmeligt, hvis dens Udfald er det modsatte.

Der kan dog opstaa et særligt Spørgsmaal, hvis Resultatet viser, at der er alvorlig Fare for andre, derunder at en uskyldig mistænkes eller løber Fare for at blive dømt. Og endnu et Problem opstaar, hvis Udfaldet viser, at Trediemand har begaaet noget strafbart.

4) De kan underkaste ham Analysen og meddele de retlige Myndigheder Resultatet, uanset hvad Udfald det faar.

Jeg skal først behandle den under 3) opstillede Mulighed nærmere og skal senere gøre Bemærkninger om Mulighederne 1), 2) og 4).

ad 3). Jeg noterer indledende — jeg kan maaske sige næsten med en vis Lettelse —, at Mulighederne for under Narcoanalyse at faa nogen til at røbe, hvad han absolut ikke vil sige, synes at være smaa. Hvis det altsaa er saadan, at den kunstige Lammelse af Viljen, som finder Sted, kun rammer de ydre Dele, men indtil videre ikke gør det

muligt at trænge ind i de indre Regioner af Sindet, som man ikke vil aabne, og hvortil man forviser Tanker og Erindringer, som man kunde ønske at skjule og glemme, gør det Problemet noget mindre skarpt og mindre svært at haandtere. Men det ændrer i og for sig ikke væsentligt ved det principielle.

Professor Strömgrens Standpunkt er det, at Oplysninger, som er til Gunst for Sigtede, kan meddeles; men Oplysninger, som gaar den modsatte Vej, er dækket af Lægens Tavshedspligt. Nu er denne Tavshedspligt et ofte omtalt, men ikke nærmere afgrænset Begreb, som mange Læger gør sig ubestemte eller noget overdrevne Forestillinger om.*) Spørgsmaalet skal ikke forfølges nærmere, da det, som har Interesse her, er de Oplysninger, som fremkommer under Narcoanalysen. Og da det forekommer mig utvivlsomt, at der til Foretagelsen af denne Analyse maa kræves Samtykke fra den Sigtede, og den vel ogsaa er en frivillig Sag fra Lægens Side og ikke en Embedspligt — men det sidste er tvivlsomt — maa Spørgsmaalet om Lægens Berettigelse til at give fra sig, hvad han erfarer under Analysen, i Princippet bero paa det nærmere Indhold af den Sigtedes Indvilligelse, men næppe paa Slutninger ud fra Lægens Tavshedspligt. Den principielle Kerne i Spørgsmaalet bliver derfor i Virkeligheden, hvilke Forbehold den Sigtede tager eller kan anses at tage, samt — og det er vigtigt — i hvilket Omfang Lægen overhovedet kan og bør acceptere slige Forbehold.

Hvis man herefter skal afgøre, om det er rigtigt, at Lægen vil udlevere Resultater, der er til Sigtedes Fordel, men ikke saadanne, der er til hans Skade, kan der for det første bemærkes, at det, der kommer frem, kan være af blandet Natur, og i saa Fald maatte det vel være saadan, at man enten skulde give Oplysningerne i deres Helhed eller slet ikke give dem. En Ituklipning af Materialet maa under alle Omstændigheder være utilstedelig, da den kan være positivt vildledende; og positivt vildledende Oplysninger maa naturligvis ikke afgives til de retlige Myndigheder.

Men hvis vi altsaa kommer til, at Oplysningerne i deres Helhed skal gives eller ikke gives, alt eftersom Hovedresultatet af dem er gunstigt eller ikke, stilles man over for det næste Spørgsmaal, nemlig om i hvilken Form dette da skal ske. Man kan tænke sig, enten at et udførligt Referat optages i Mentalerklæringen, eller at det mere kort siges, at Observanden har været underkastet Narcoanalyse, og at Re-

*) Jfr. til det følgende Professor Hurwitz' anførte Kronik.

sultatet ikke støtter Formodningen om hans Skyld. Dette sidste bør af nærliggende Grunde i hvert Fald ikke komme paa Tale. Retsplejen foregaar i Retssalene, og det er der, Bedømmelsen af Bevis foregaar, og ikke i Lægernes Konsultationsværelser. Der maatte altsaa i givet Fald gives Retten en nøje Redegørelse for Analysens Forløb.

Men hvordan skulde da Lægerne gaa frem, hvis Resultatet blev det modsatte, nemlig at Oplysningerne er graverende for Tiltalte? Har Analyse fundet Sted, maa man nævne det. Men efter Professor Ström-gren maatte man altsaa tie om Resultaterne. Og en saadan Tavshed vilde kunne være meget talende. Men rent bortset herfra er det afgørende, at man kommer i den uhyre betænkelige Situation, at Retten véd eller med Sikkerhed maa formode, at der eksisterer Oplysninger, som den ikke kender. Og man ved ikke, hvor betydningsfulde de er. Man kan gøre sig overdrevne Forestillinger om dem eller undervurdere deres formodede Betydning.

En saadan Situation er simpelthen uholdbar. Retsplejen er ikke et Spil, hvor man vilkaarligt kan bortse fra visse Faktorer — som endda kendes af en sideordnet Myndighed, der afgiver sin Erklæring i Sagen. Hvis man bortser fra en eller flere givne Faktorer, kan man maaske faa et konstrueret Resultat, der nok er formelt rigtigt — som deduceret ud fra de givne Faktorer — men det er ikke sikkert, at det har nogen-somhelst Relation til Virkeligheden.

Det hele er saa meget mere betænkeligt, som Dommerkollegiet vil vide, at det, der holdes skjult, er Kendsgerninger, som taler *imod* den Sigtede. Det kan føre til en vis Laden staa til og en Afslappelse i Paa-passeligheden for ikke at dømmе uden sikkert Bevis for Skyld, som er i Strid med hævdvundne Principper. — Kort sagt: Man kan ikke i det lange Løb faa Mennesker til at anspænde alle Aandens Evner og gøre deres Bedste, samtidig med at man giver dem Bevidstheden om, at det Grundlag, de arbejder paa, har Mangler og muligt afgørende Mangler, som andre muligvis kender og kunde afhjælpe.

Jeg mener derfor, at man ganske maa afvise den under 3) foreslaede Løsning af Spørgsmaalet.

ad 2). Meget bedre stiller det sig ikke med Løsning Nr. 2, nemlig at Lægen eventuelt foretager Analysen, men under alle Omstændigheder holder Resultatet skjult for andre. Selvom vi et Øjeblik skulde bortse fra det i sig selv umulige i, at han skulde kunne skjule Kendsgerninger, som afgørende talte i Sigtedes Favør, vil det ses, at denne Løsning har de samme Skavanker, som lige er paavist for Nr. 3)'s

Vedkommende. I nogle Henseender forstærkes Ulemperne og i andre svækkes de, derved at man i saa Fald ikke kan ane, i hvilken Retning de skjulte Oplysninger peger.

Men iøvrigt kan det siges, at selve Narcoanalysen under denne Forudsætning faar et ret lille Formaal. Man har ikke megen Nytte af, at Lægens Oplysninger f. Eks. peger i Retning af Tiltaltes Skyld og dermed tyder paa, at han er farlig, hvis Retten maa frifinde ham. Og det omvendte er lige saa goldt.

Det vil vist ses, at Retsvidenskab og Lægevidenskab maa arbejde Haand i Haand og ikke kan gaa skilte Veje og dog opnaa tilfredsstillende Resultater.

Tilbage bliver herefter Alternativerne 1) og 4).

ad 1) og 4. Den første Mulighed var, at Lægen ganske kunde afvise at foretage Narcoanalyse paa sigtede Personer, saaledes at denne Metode alene fandt Anvendelse inden for den rene Medicin, men bannlystes fra den retlige Psykiatris Omraade. Jeg kan ikke nægte, at denne Løsning rent umiddelbart tiltaler min Fornemmelse mest. Man undgaar en Række farlige Tvivlsspørgsmaal og de svære Betæneligheder, som knytter sig til den delvise Lammelse af Menneskets frie Vilje, som man paa kunstig Maade afstedkommer ved Metoden. Og man kommer ikke til at gøre de alvorlige Fejl, som en Smule svigtende Takt ved Behandlingen af en Række fint nuancerede Overgangstilfælde let kan give Anledning til.

Men man maa dog vist — omend modstræbende — erkende, at denne Linie ikke i det lange Løb lader sig holde. Hvad der er sket, kan ikke gøres ugjort, og Udviklingen kan ikke kunstigt holdes tilbage. Naar man engang har fundet Metoder og Fremgangsmaader, som kan være egnede til et bestemt Formaal, kan det næppe nytte at modsætte sig deres Brug. De vil trænge sig paa, og i det lange Løb ikke være til at afvise. Før eller senere vil vi derfor, hvis Narcoanalysens Resultater udbygges og kan bedømmes mere sikkert, komme til en mere eller mindre begrænset Anvendelse af den ogsaa i Retspleje og Retspsykiatri.

Men i saa Fald bør man bestemme sig for det fjerde Alternativ. Det skal og maa være en ganske frivillig Sag, om en Sigtet vil underkaste sig Narcoanalyse; men *hvis* han gør det — og dette maa gøres ham klart forinden — maa Reglen være den, at Resultaterne ubetinget fremlægges til Benyttelse, ganske uanset hvordan de bliver. Andet Standpunkt vil efter mit Skøn ikke være holdbart i det lange Løb. Og

andet Standpunkt har heller ikke Hjemmel i Loven. Retspsykiaterne har til Opgave at bistaa Retsvæsenet, og de har næppe i gældende Ret nogen Hjemmel til at tilbageholde Oplysninger. Det ligger — hvor ikke særlig Undtagelse udtrykkelig gøres i det enkelte Tilfælde — ganske uden for deres Opgave at nærme sig Spørgsmaalet om en Sigtets eller Tiltalts Skyld, der alene hører under Retten og er Genstand for Proceduren i vore Retssale. Skulde de derfor skaffe sig Materiale, der har Betydning for Skyldspørgsmaalet, maa dette Materiale overgives Retterne.

Indtil videre bør man antagelig vise stor Forsigtighed, og, før videre Erfaringer er vundne, hovedsagelig dyrke Narcoanalysen inden for den rene Lægevidenskab, maaske med lejlighedsvis Forsøg iblandt de Grupper, som ovenfor er behandlet under A og B, altsaa fortrinsvis naar der er Tale om Vidner og ikke-mistænkte Personer. Dertil kan komme sigtede Personer, hvis Gerninger i det store og hele er bevist eller erkendt, hvis man gennem Metoden kun tænker sig at faa belyst sjælelige Konflikter, som ligger tilbage i Tiden og kan være afgørende ved Bedømmelsen af en senere psykologisk Udvikling. Det er betænkeligt at nærme sig det alvorlige Spørgsmaal om Skyld i grove Forbrydelser, som benægtes; og det bør antagelig først ske paa et noget mere fremskredent Stadium af Udviklingen og kun efter, at der er givet den paagældende nøje Vejledning om Metoden og dens Muligheder, og han derefter har givet sit Samtykke ikke blot til Analysens Foretagelse, men ogsaa har erklæret sig indforstaaet med, at Myndighederne fuldt ud kan og vil benytte Resultaterne.

Jørgen Trolle.